

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВИПРАВДАНОЇ МІЖОСОБИСТІСНОЇ ДОВІРИ У СТУДЕНТІВ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ

У статті висвітлено результати проведеного експериментального вивчення особливостей міжособистісної довіри студентів юнацького віку до такої категорії особистостей, як «людина, що виправдала довіру». Особливу увагу приділено гендерним особливостям виправданої довіри молодих людей за критеріями «єдність», «знання», «розрахунок».

Ключові слова: довіра, міжособистісна довіра, виправдана довіра, критерії довіри, типи міжособистісної довіри, гендерні особливості довіри.

The article outlines the results of an experimental study of the characteristics of interpersonal trust among students of youth age to such category of individuals as «a person who has justified confidence». Particular attention is paid to gender peculiarities of an acquitted trust of young people on criteria of «unity», «knowledge», «calculation».

Keywords: trust, interpersonal trust, justified confidence, trust criteria, types of interpersonal trust, trust in gender peculiarities.

Актуальність. Сучасні процеси суспільного розвитку України, які супроводжуються нестабільністю, різким руйнуванням стійких соціальних норм, зумовлюють необхідність пошуку шляхів та засобів забезпечення не тільки адаптації до нових умов життя, а й формування почуття особистісної цінності, відчуття себе суб'єктом своїх учинків. Дефіцит довіри, що склався в сучасному українському суспільстві, підсилює проблему здатності молодої людини довіряти собі та іншим. Проблема дослідження довіри як важливої умови активності молодої людини є недостатньо розробленою й надзвичайно актуальною в контексті сучасної психологічної науки.

Мета статті – аналіз результатів проведеного експериментального дослідження особливостей прояву міжособистісної довіри в студентів юнацького віку за типами й критеріями «єдність», «знання», «розрахунок» до такої категорії людей, як «людина, що виправдала довіру».

Виклад основного матеріалу. Довіра як самостійне психологічне явище виконує фундаментальні функції в житті людини: вона є умовою цілісної взаємодії людини зі світом та сприяє злиттю в сприйнятті людини минулого, сьогодення й майбутнього в цілісний акт; за допомогою довіри встановлюється міра відповідності своєї поведінки, прийнятого рішення, цілей, поставлених завдань як світові, так і самому собі [1; 3; 4; 9]. Незважаючи на численні наукові дослідження, сьогодні не існує значимої її концепції [2; 3; 4; 5; 6; 7; 8]. Деякі вчені розглядають проблему довіри як соціальне явище та досліджують її роль у суспільстві (Н.Луман, Е.Гідденс, Ф.Фукуяма, А.Селігман, В.Є.Клочко та ін.); інші вивчають її як психічне явище й акцентують увагу на її значенні в розвитку особистості, у міжособистісних стосунках (Е.Еріксон, К.Роджерс, Т.П.Скрипкіна, Б.Ф.Поршнев, Р.Х.Шакуров, І.О.Ільїн, В.П.Зінченко, А.Б.Купрейченко, Н.О.Єрмакова, М.М.Обозов, Н.І.Сарджвеладзе, Б.С.Волков та ін.); деякі дослідники також розглядають зазначене явище як основу саморозкриття

свого внутрішнього «Я» (Н.В.Амяга, Д.Джонсон, С.Джурард, А.Маслоу, В.С.Сафонов та ін.).

Експериментальне вивчення особливостей міжособистісної довіри було проведене за методикою Р.Левицькі, М.Стівенсона та Б.Банкера серед студентів другого й третього курсів Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка та Сумського державного університету, у якому взяло участь 60 респондентів віком 18–20 років (26 юнаків і 34 дівчини).

Методика міжособистісної довіри Р.Левицькі, М.Стівенсона, Б.Банкера призначена для діагностики особливостей довіри та недовіри особистості іншим людям [4]. Зазначена методика дозволяє виявити: 1) основні критерії довіри/недовіри іншим людям: єдність чи знання; 2) схильність до заміни довіри вірою або розрахунком; 3) належність до певного типу довіри/недовіри іншим людям.

Структура методики включає в себе три «симетричні» шкали довіри та недовіри: єдність, знання, розрахунок.

1. Єдність – уявлення суб'єкта щодо наявності в нього з іншою людиною спільних цілей, принципів і поглядів.

2. Знання – уявлення суб'єкта про те, наскільки він добре знає людину, стосовно якої оцінюється рівень довіри й наскільки вона здатна передбачити свою поведінку в ситуації невизначеності.

3. Розрахунок – уявлення суб'єкта про людину, стосовно якої оцінюється рівень довіри.

Процедура методики передбачає оцінку ступеня узгодженості з кожним із запропонованих п'ятнадцяти тверджень відносно двох категорій людей – «людина, яка виправдала мою довіру», «людина, яка не виправдала моєї довіри». Таким чином, порівнюються показники за кожною шкалою стосовно цих двох категорій людей. Різниця показників дозволяє визначити значущість кожного із трьох факторів.

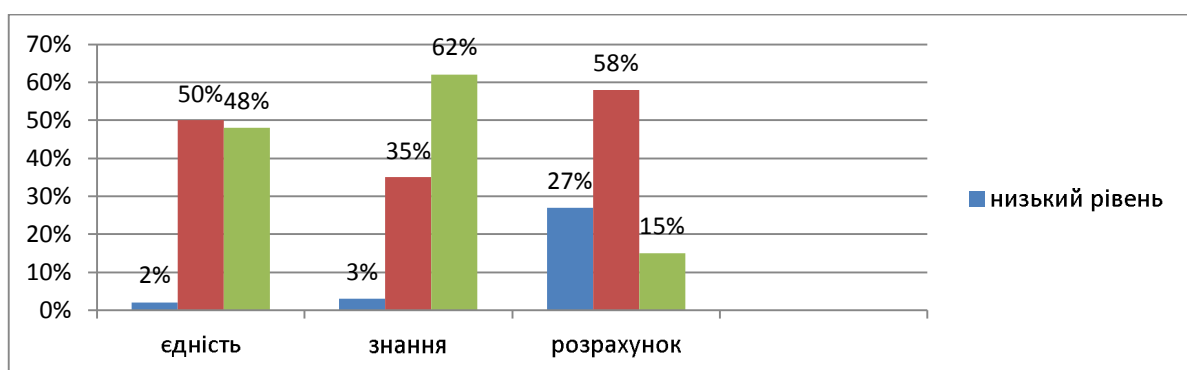

Рис. 1. Порівняння кількісних показників критеріїв довіри до людини, яка виправдала довіру, у студентів юнацького віку

Для виявлення особливостей виправданої міжособистісної довіри ми дослідили рівні прояву основних критеріїв довіри (єдність, знання, розрахунок) такої категорії особистостей, як «людина, яка виправдала довіру» за методикою Р.Левицькі, М.Стівенсона та Б.Банкера [4]. Кількісні показники загального

розподілу студентів юнацького віку за категорією «людина, яка виправдала довіру» подані на рис. 1.

Згідно з результатами дослідження, виявилось, що в цілому 48% опитуваних мають високий рівень єдності з людиною, якій довіряють, 50% – середній і 2% – низький рівень; 62% мають високий рівень знань про людину, якій довіряють, 35% – середній і 3% – низький; за критерієм розрахунку з людиною, якій довіряють, 58% досліджуваних мають середні показники, 15% – високі та 27% – низькі.

Ми здійснили спробу дослідити гендерні особливості прояву досліджуваного феномену за цюю методикою. Кількісні результати гендерних особливостей довіри залежно від того, чи виправдана вона, представлені в табл. 1 та на рис. 2 і 3.

Таблиця 1

Особливості виправданої міжособистісної довіри у студентів юнацького віку, N = 60

	Рівень	Шкали					
		єдність		знання		розрахунок	
		абс.	відсотки	абс.	відсотки	абс.	відсотки
Дівчата	низький	0	0%	2	6%	10	29%
	середній	15	45%	16	47%	20	59%
	високий	19	55%	16	47%	4	12%
Юнаки	низький	1	4%	0	0%	6	24%
	середній	15	57%	5	19%	15	57%
	високий	10	39%	21	81%	5	19%
Загальні результати	низький	1	2%	2	3%	16	27%
	середній	30	50%	21	35%	35	58%
	високий	29	48%	37	62%	9	15%

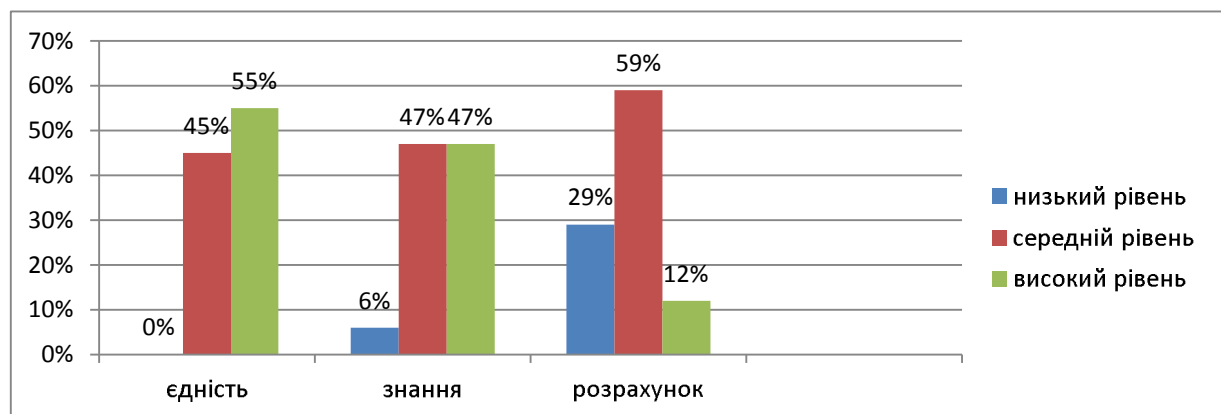

Рис. 2. Порівняння кількісних показників рівнів прояву критеріїв довіри до людини, яка виправдала довіру, у дівчат-студенток юнацького віку

Проаналізуємо результати дослідження установок довіряти іншим залежно від того, чи виправдана довіра, окремо в дівчат і юнаків. Так, узагалі було виявлено, що серед представниць жіночої статі 55% мають високий рівень єдності з людиною, якій довіряють, і 45% – середній, низького рівня виявлено не було, а серед юнаків 57% мають середній рівень єдності, 39% – високий і 4% – низький рівень. За шкалою «знання» 47% дівчат мають високий і 47% середній рівень, 6% – низький, у 81% юнаків рівень знань про людину, якій

довіряють, високий, а 19% – середній, низького рівня не було виявлено. За критерієм довіри «розрахунок» 59% дівчат мають середні показники, 29% – низькі й 12% – високі, серед юнаків у 57% – середній рівень за даною шкалою, 24% – низький і 19% – високий.

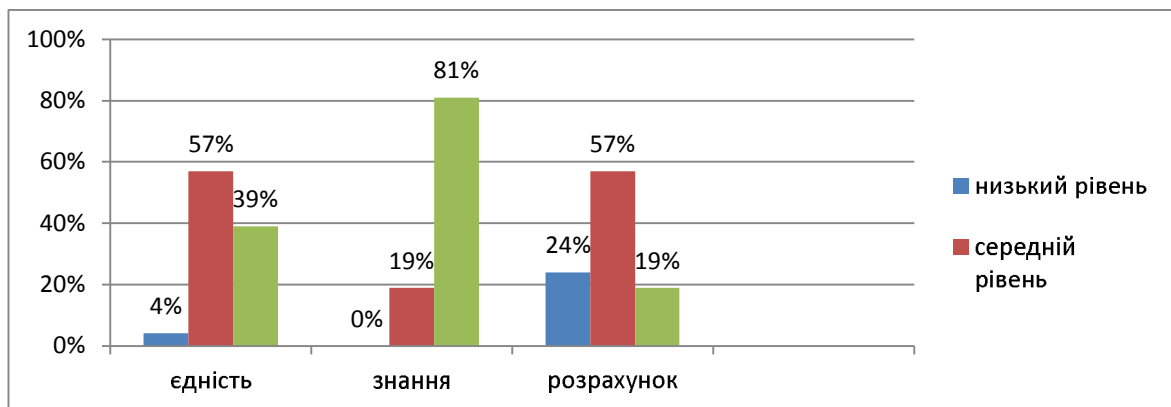

Рис. 3. Порівняння кількісних показників рівнів прояву критеріїв довіри до людини, яка виправдала довіру, у чоловіків-студентів юнацького віку

Кількісні показники прояву рівнів критеріїв довіри в студентів юнацького віку представлені на рис. 4–6. Згідно із загальними результатами дослідження за критеріями «єдність» і «знання» виявилось, що в більшості опитуваних критерій довіри «єдність» переважає над критерієм «знання», а для 65%, та 35% знання про людину відіграє важливішу роль, ніж єдність з нею.

Схильність до заміни довіри розрахунком має 27% досліджуваних студентів, а 73%, оскільки їхні показники за шкалою «розрахунок» були середніми або низькими, замінюють довіру вірою. Така тенденція графічно представлена на діаграмі (рис. 4).

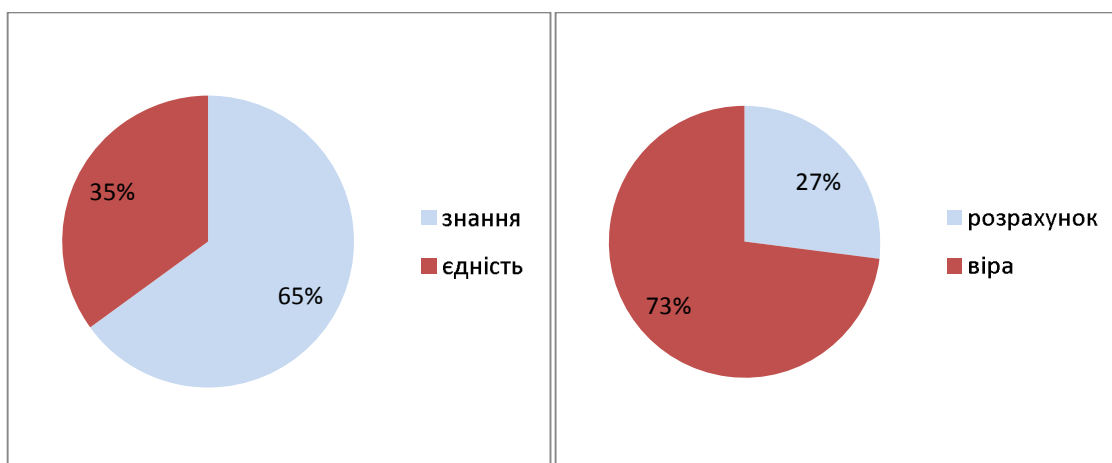

Рис. 4. Порівняння кількісних показників переваг критеріїв довіри у студентів юнацького віку

Гендерні особливості прояву кількісних показників переваг критеріїв довіри наочно представлені на рис. 5 і 6. Так, у більшості дівчат (56%) переважає єдність з людиною, що впливає на довіру чи недовіру, а серед 44% – знання про

людину. На відміну від дівчат, для більшості юнаків (77%) найважливішим критерієм довіри є знання і лише для 23% юнаків провідним є критерій «єдність», що домінує для дівчат.

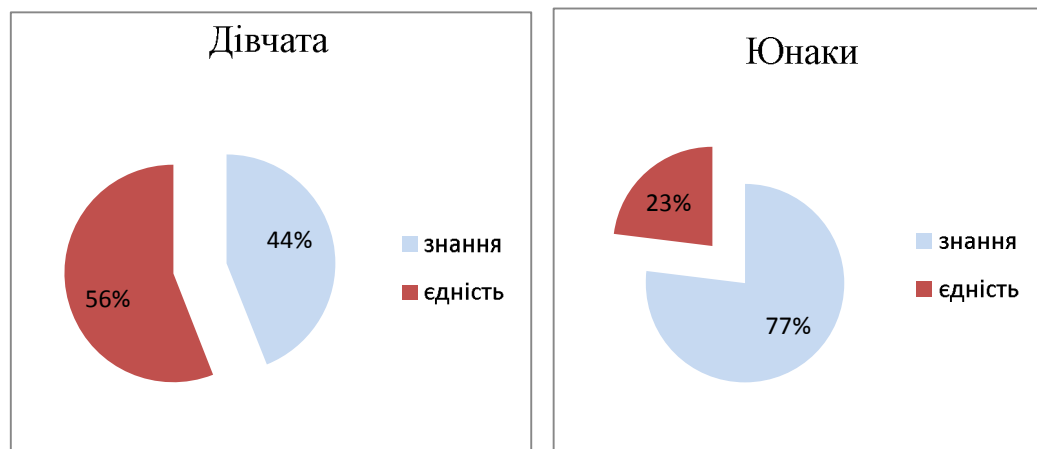

Рис. 5. Порівняння кількісних показників переваг критеріїв довіри в чоловіків і дівчат – студентів юнацького віку

У результаті нашого дослідження також з'ясувалося, що 37% опитуваних дівчат схильні замінити довіру розрахунком і 63% – вірою, тоді як серед юнаків більшість (59%) схильна замінити довіру розрахунком, а 31% – вірою.

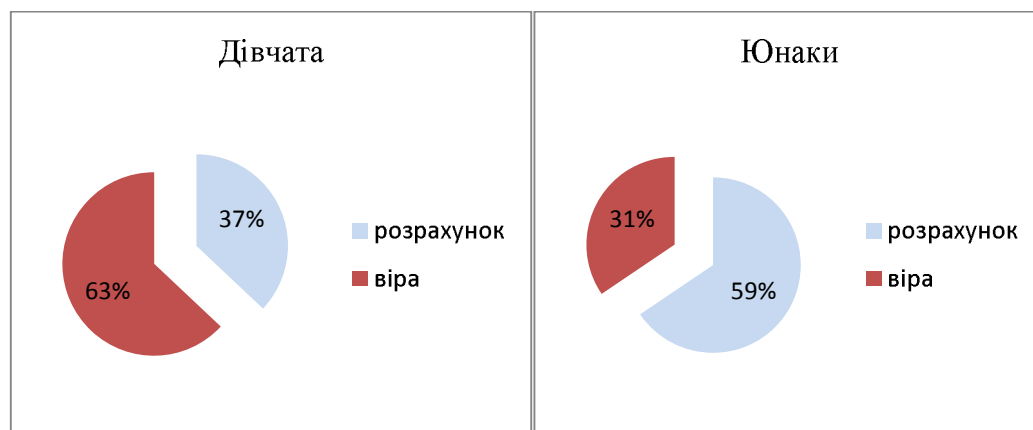

Рис. 6. Порівняння кількісних показників критеріїв, якими замінюється довіра, у чоловіків і дівчат – студентів юнацького віку

Методика Р.Левицькі, М.Стівенсона та Б.Банкера [4] також дозволяє визначити належність до певного типу довіри іншим людям. Дамо характеристику основним типам довіри іншим людям згідно з вищеподаною методикою.

1. Перший тип характеризується високим рівнем показників довіри відносно «людини, яка виправдала довіру», і низьким показником довіри щодо «людини, яка не виправдала довіри». Такий тип, який вирізняється високим ступенем диференціації показників довіри стосовно різних категорій людей, називається «максималісти».

2. Другий тип відрізняється низьким ступенем диференціації особистістю ставлення до людини, яка виправдала її довіру, і ставлення до людини, яка довіри не виправдала. Це тип «розуміючий людей».

3. Третій тип характеризується низьким показником довіри стосовно «людини, яка виправдала довіру», і високим показником довіри щодо «людини, яка не виправдала довіри». Тобто представники цього типу використовують інші критерії довіри іншим людям. Ці люди схильні замінити справжню довіру вірою або розрахунком, а тип має назву «емоційно довіряючий».

Кількісні показники розподілу студентів юнацького віку за типами довіри представлені в табл. 2. і на рис. 7. Згідно з отриманими даними виявилось, що 42% студентів відповідно до типу «максималісти», 38% – типу «розуміючий людей» і 20% – «емоційно довіряючого» типу.

Таблиця 2

Гендерні особливості типів міжособистісної довіри іншим людям у студентів юнацького віку, N = 60

Стать	Типи довіри		
	«Максималіст»	«Розуміючий людей»	«Емоційно довіряючий»
Юнаки	47% (16 чол.)	32% (11 чол.)	20% (5 чол.)
Дівчата	34% (9 чол.)	46% (12 чол.)	21% (7 чол.)
Усі опитувані	42% (25 чол.)	38% (23 чол.)	20% (12 чол.)

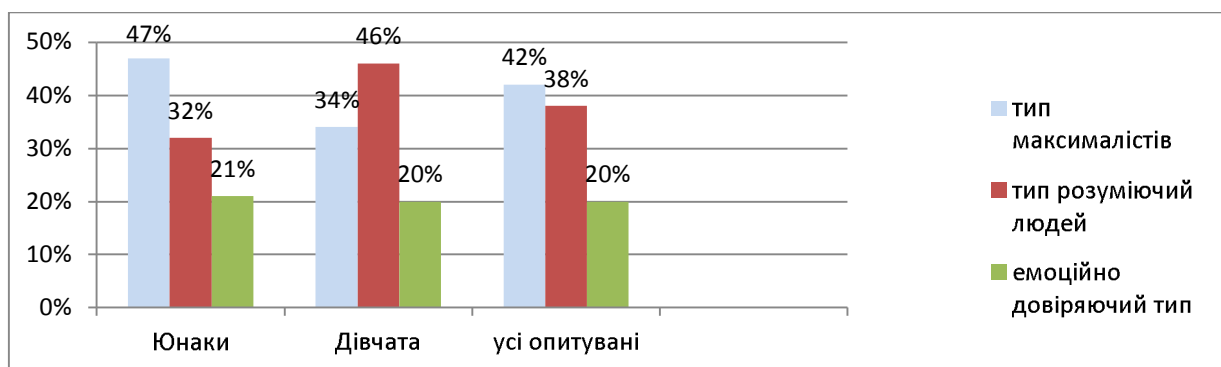

Рис. 7. Порівняння кількісних показників виявлених типів міжособистісної довіри у студентів юнацького віку

Проаналізуємо результати дослідження типів установок довіряти іншим у міжособистісних стосунках окремо в дівчат і юнаків. Так, виявилось, що 47% юнаків належать до типу «максималісти», 32% – «розуміючий людей» і 20% – до типу «емоційно довіряючий». Також серед дівчат 34% – це «максималісти», 46% – належать до типу «розуміючий людей» та 21% – до «емоційно довіряючого» типу.

Таким чином, загалом у студентів переважає максималістський тип міжособистісної довіри, проявом якого є висока довіра стосовно «людини, яка виправдала довіру» і низька довіра щодо «людини, яка не виправдала довіри». Проте на відміну від юнаків, більшість з яких також відноситься до типу «максималісти», серед дівчат домінує тип «розуміючий людей», який відзначається низьким ступенем диференціації ставлення до людини, якій особистість довіряє найбільше, у порівнянні зі ставленням до людини, яка довіри не виправдала. Тобто дівчата виявилися більш толерантними й схильними «авансувати» довіру людині, яка її не виправдала, на відміну від юнаків, більш

категоричних і повністю схильних довіряти лише тим «надійним» людям, які виправдали їхню довіру.

Висновки. Наше дослідження особливостей довіри в юнацькому віці показало, що в студентів цього віку стосовно людей, які виправдовують їхню довіру, переважають мотиви «єдності» й «знання» цих людей, проте це не заважає більшості респондентів їх використовувати (мотив «розрахунок» є провідним у цілому для 73% опитаних).

Виявилися й певні тенденції щодо гендерних відмінностей довіри. На відміну від дівчат, для більшості юнаків (77%) найважливішим критерієм довіри є знання, і лише для 23% юнаків у ролі провідного виступає критерій «єдність», що домінує для дівчат. Таким чином, можна зазначити, що у випадках, коли довіра виправдана (у міжособистісних стосунках з людьми, які, за свідченням респондентів, виправдали їхню довіру), дівчата юнацького віку більше проявляють довіру до тих, кого вони вважають «своїми», а юнаки більш схильні проявляти довіру до тих, кого добре знають. Юнаки (76%) також більше використовують тактику «розрахунок» у відносинах з людьми, що виправдали їхню довіру.

За типом міжособистісної довіри в дівчат (46%) домінує тип «розуміючий людей», який відзначається низьким ступенем диференціації ставлення до людини, яка виправдала довіру, порівняно зі ставленням до людини, яка довіри не виправдала, а в юнаків (47%) – «максималісти», проявом якого є висока довіра щодо людини, яка виправдала довіру, і низька довіра стосовно людини, яка її не виправдала.

1. Большой психологический словарь / [под. ред. Б. Г. Мещерякова, В. П. Зинченко]. – С. Пб. : Прайм ЕВРОЗНАК ; М. : ОЛМА-ПРЕСС, 2003. – 665 с.
2. Єрмакова Н. О. Довіра до себе як психологічний феномен [Електронний ресурс] / Н. О. Єрмакова – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/DNI_2006/Psihologia/12_jermakova.doc.htm.
3. Зинченко В. П. Психология доверия / В. Зинченко. – Самара : Энергия, 2001. – 104 с.
4. Купрейченко А. Б. Психология доверия и недоверия / А. Б. Купрейченко. – М. : Ин-т психологии РАН, 2008. – 565 с.
5. Купрейченко А. Б. Базова довіра та недовіра як регулятор життєдіяльності людини [Електронний ресурс] / А. Б. Купрейченко, Е. В. Шляхова. – Режим доступу : <http://publications.hse.ru/chapters/69759884>.
6. Маслоу А. Мотивация и личность / А. Маслоу. – С. Пб. : Питер, 2006. – 352 с.
7. Сафонов В. С. О психологии доверительного общения : Проблема общения в психологии / В. С. Сафонов. – М. : Наука, 1981. – 280 с.
8. Скрипкина Т. П. Деформация доверительных отношений как фактор дезадаптации личности / Т. П. Скрипкина // Общение-2006: на пути к энциклопедическому знанию : материалы конф. (19–21 октября 2006 г.) / Психологический институт РАО. – М. : Академия имиджеологии, 2006. – С. 555-561.
9. Скрипкина Т. П. Психология доверия : учеб. пособ. для студ. высш. пед. учеб. завед. / Т. П. Скрипкина. – М. : Академия, 2000. – 264 с.